

PAPER DETAILS

TITLE: Anadolu'daki Eski Asur Koloni Mahkemeleri

AUTHORS: H Ali SAHIN

PAGES: 121-151

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/219348>

ANADOLU'DAKİ ESKİ ASUR KOLONİ MAHKEMELERİ

Yrd. Doç. Dr. Hasan Ali ŞAHİN
Erciyes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
Tarih Bölümü Öğretim Üyesi

Özet

M.Ö. II. bin yıl başlarından itibaren Anadolu'ya gelerek, sarayların ihtiyacı olan hammadde ve mamul eşyayı sağlamak kaydıyla şehirlerin etrafına yerleşen Asurlu tüccarlara can ve mal güvenliği sağlanmış, serbestçe ticaretlerini yapabilme imkanı verilmiştir. Kurmuş oldukları koloni dairesi onların hak ve hukuklarını yerli beyler nezdinde savunduğu gibi tüccarlar arasındaki davaları da çözüme kavuşturmuştur. Asurlu kolonistler arasındaki davaların başta *Kaniš kārūmu* olmak üzere bütün kolonilerde görülerek karara bağlandığı anlaşılmaktadır. Bu çalışmada söz konusu mahkemelerde görülen davalar ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Mahkeme, Dava, Kārūm, Wabartum, Karar

OLD ASSYRIAN COLONIAL LAW COURTS IN THE ANATOLIA

Summary

Security of life and property of Assyrian merchants, who first came to Anatolia at the beginning of 2000 BC and settled at the outskirts of cities on condition that they provided the palaces with their needs of raw materials and produced goods, were provided, and they were given the opportunity to trade freely. The colony chamber they that founded defended their rights against local chiefs and found solutions to law cases among merchants as well. It is understood that all the law cases among / against Assyrian colonists have been heard in all colonies, especially in Kanis Karum. In this study, the legal cases which were judged at those court cases have been examined.

Key words: law court, to sue, Karum, Wabartum, verdict

1. Giriş

M.Ö. II. bin yıl başlarından itibaren Anadolu'ya gelerek belli başlı şehirlerin etrafına yerleşen Asurlu tüccarlar, yerli beylere vergi ödemeleri karşılığında serbestçe ticaretlerini gerçekleştirmişler, kendi takvimlerini, ölçü-tartı sistemlerini kullanmışlardır. Kurmuş oldukları koloni daireleri (*kārūm/ wabartum*) yerlilere karşı onların haklarını savunmuş, mallarını depolamış, onlara kefil olmuş ve aralarındaki davaları da çözüme kavuşturmaya çalışmıştır.

Yerlilerle Asurlular arasındaki davalara oturdukları şehrin kralı tarafından bakıldığı anlaşılmaktadır. Ancak, öldürülen bir Asurlunun kan parasının ödenmesi ve suçlunun bizzat Asurlular tarafından öldürülmesi, Asurlularla ilgili kararlarda

adil olunması taraflar arasında yapılan antlaşma metninde belirtilmiştir¹. Yeni yayınlanmış olan söz konusu iki antlaşma metninde ayrıca, Asurluların can ve mal güvenliklerinin sağlanması, mallarının sigorta edilmesi, ticarete sınırlama getirilmemesi, onlardan angarya istenilmemesi, mallarını ucuzca satışa zorlanmamaları gibi koruyucu önlemler yer almaktadır.

Eski Asur Devleti zamanından kalmış olan bir kanun steli bulunamamıştır. Ancak, *Asur* krallarının *Kaniş kārūmuna* gönderdiği mektuplarda *kima awat naruaim* “taş stelin hükmü gereğince” tabiri Kültepe metinlerinde geçmektedir². Anadolu’da halledilemeyen davalar *Asur*’a gönderiliyor ve *Asur*’da kutsal *hamrum* odasında Şehir Meclisi davayı çözerek bir avukat aracılığı ile *Kaniş kārūmuna* yolluyordu. *Taş stelin hükmüne göre faizi ve faizin faizini ödeyecek*³, *taş stelin sözüyle bize kaydetti*⁴ ifadelerinden hareketle bir stelin varlığı anlaşılabilir. Buna göre, Şehir Meclisi hükmünü bu taş stele göre vermektedir. Zira, Kültepe metinlerinden, Eski Asur’da hukuk anlayışının hayli gelişmiş olduğunu, alacak yada miras yüzünden sürekli mahkemeye baş vuran insanların varlığından anlıyoruz. *Hammurabi* Kanunlarının yazıldığı dönemde Kuzey Mezopotamya’da Asur Kralları tarafından benzer örfi hukukun yazıya geçirilmiş olması gerekir.

Anadolu’daki koloni mahkemelerinde mahkemelerin işleyişini belirten bazı bilgilere Kültepe metinlerinde ulaşılmış bulunuyoruz. *Kaniş*, *Wahšuşana*, *Turhumit*, *Purušhattum* gibi büyük kolonilerde büyük /küçük denilen meclislerin bulunduğu ve burada tüccarların davalarının görüldüğü anlaşılır. Buna örnek bir belgede şunları okuyoruz⁵; *onlar, onların davalarını tetkik ettiler ve konu meclise çağrıldı, onlar bu yüzden meclis sekreterini çağırdılar ve sekreter meclis önüne çağrıldı. Sekreter hesap adamını bir tek büyük adam dışında meclisi toplantıya çağırmasa ise, eğer sekreter büyük adam olmaksızın meclisi toplantıya çağırırsa 10 šeqel gümüş ödemek zorundadır. Küçük adamlar arasında hiç biri hesap adamı olamaz ve o koloni kapısında kötü davranamaz. Eğer o koloni kapısında kötü muamele ederse gümüş ve altınla ilgili bir hüküm müzakere edildi ... onlar mecliste ayakta durdular ve onlar mecliste bir hüküm verdiler, meclisten onlar alıp götürülecek.*

TC 1 112 metninde ise şu ifadeler yer almaktadır: *orada onlar duracaklar, sekreter onları 3 gruba bölecek ve onlar davayı sonuçlandıracaklar, eğer onlar davayı çözemez ise aslı meclis çağrılacak ve sekreter onları 7 gruba ayıracak ve onlar oy birliğiyle çözecekler her ne olursa olsun oturacaklar onlar oy birliğiyle çözecekler.* Bu belgelerden koloni katibinin görev ve yetkilerini anlıyoruz. Koloni mahkemelerinin başında şüphesiz *Kaniş kārūm* mahkemesi gelmektedir. Ancak

¹ Günbattı 2005, s. 761-770.

² Sever 1990, s. 252-265.

³ VS 26, 76.

⁴ VS 26, 112.

⁵ KTP 19.

Kaniş kārūm mahkemesi tarafımdan daha önce yayınlandığı için burada diğer koloni mahkemelerini ele aldım⁶.

2. *Wahšuşana Kārūm* Mahkemesi

Wahšuşana Koloni Çağı'nın bir krallık merkezidir. Asurlu tüccarların buraya yerleşmek suretiyle ticaret yapmış olduklarını biliyoruz. Burada yaşayan tüccarların aralarındaki davalara koloni mahkemesi bakıyordu. Şayet dava burada çözülemez ise, bir belge düzenlenmek suretiyle *Kaniş Kārūmuna* gönderiliyor ve orada sonuçlandırılıyordu.

Wahšuşana kārūmunda bakılan davalarda, *Asur'da* ve *Kaniş kārūmunda* olduğu gibi benzer uygulamaların bulunduğu görülmektedir. Her şeyden önce burada yine davalı davacı ve şahitlerin tanrı *Aššur*'un kılıcı ya da sembolü önünde yemin ettikleri anlaşılmaktadır. Yine *Asur'da* ve *Kaniş Kārūmunda* olduğu gibi⁷ *hamrum* adı verilen bir kutsal mahallin var olduğunu görmekteyiz⁸. *Wahšuşana kārūmunun kararına göre, Pilah-Aššur Alāhum için üç kişi tutacak ve Alāhum'dan soracak O da cevap verecektir. Her hangi biri sert söz söylemeyecektir. Onların şahidi olarak 3 kişinin huzurunda kardeş kardeşe doğruyu söyleyecektir* deniliyor. Belgenin, *Ab-šarrāni* ayında *Bazia'nın oğlu İlišu-rabi'nin limumluk yaptığı* yılda düzenlendiği belirtilmiştir ki, kral *Šarru-ken'in* 34. yılına tekabül eder (M.Ö. 1886).

Wahšuşana kārūmunun vermiş olduğu kararlar arasında, *Šū-İštar, Ennum-Aššur* ve *Mannuki-Aššur* isimli tüccarların birbirleriyle olan ticarî ilişkileri dikkat çekmektedir. Bu şahısların *amutum* ve bakır ticaretiyle uğraştıklarını görüyoruz⁹. *Šū-İštar* isimli tüccar *Ennum-Aššur* ve *Manuki-Aššur'u* dava ederek, 4 kişiyi şahit tutmuştur. Dava altından beş kat daha değerli olan *amutum* madeniyle ilgilidir. Bu madeni alan tüccarların bunun karşılığında saraya 3200 *mana* bakır taşıdıkları anlaşılmaktadır. Bir başka belgede¹⁰ ise, *Ennum-Aššur Mannuki-Aššur'u* dava ederek, borcu olan 11 *mana* gümüşü teslim ettiğini beyan ediyor ve davalısı da bunu teyit ediyor, sonra *amutum* madenini *Šalatuwar* şehrinde bırakarak *Wahšuşana'ya* geçtiğini 10 talent bakırı ise, *Šū-İštar'dan* alarak *Šalatuwar'a* götürdüğünü, *ašium* madenini yerine bıraktığını, *amutumu* ise, *Wahšuşana'ya* taşıdığını ve *Šū-İštara* verdiğini söylemektedir.

Tüccarlar arasındaki davalar *kārūmda* sonuçlandırılmaz ise, bu davaların *Kaniş kārūmuna*, şayet orada da çözüme kavuşamaz ise, bu defa *Asur'a* gönderildiğini biliyoruz. Buna örnek olacak bir belgede, *şehrin belgesine göre, rabisumun*

⁶ Şahin 2000, 459-472.

⁷ PRAG II, 765: 1-3; PRAG II, 445: 1-4; Kt. 88/k, 878; ICK I, 182: 3-5.

⁸ Karaduman 1994, No: 9'da *Wahšuşana kārūmu* büyük küçük kararını *hamrum* içinde verdi denilmektedir.

⁹ Kt. m/k 71.

¹⁰ AKT III, 45.

vekilliğinde Kaniş kārūmunun belgesini şehrin belgesi üzerine alsın ve Wahšuşana'ya Amria üzerine sevk etsin geciktirmesin denilmektedir¹¹. Böylece, Asur'da verilen hükmün bir belge düzenlenerek Kaniş'e bir avukatla gönderildiğini ve oradan da Wahšuşana'ya ulaştırıldığını öğrenmekteyiz¹². Kaniş kārūmunun Wahšuşana kārūmuna yazdığı belgeden, Ušur-ša-İštar'ın Suen-pilahu dava ettiği anlaşılmaktadır¹³. Wahšuşana kārūmunun kararına göre, Şehrin yani Asur'un 3 adet belgesi ile ilgili borçların ödenerek tabletin kırıldığını öğreniyoruz¹⁴.

Pušu-kēn'in oğlu Suea şahitler tutarak Ennam-Aššur'un evine girmiş ve 2 nepišum gümüşü Suea Ennum-Aššura ödemiştir. Suea, Ennum-Aššur'a 2 nepišum 53 ½ mana gümüşün onun evinin deposunda bulunmakta olduğunu belirtmiş ve böylece Wahšuşana kārūmu hükmünü vermiştir¹⁵.

Sabazia isimli tüccar Aššur-ennamı şahit olarak tutmuş ve Anah-ilī'nin İdī-Suene ödemesi gerekli olan 7 ½ mana gümüşü İdī-Suen'in mašqaltumuna (deposuna) tartacağını belirtmiş ve bu dava Wahšuşana kārūmunca karara bağlanmıştır¹⁶. Puzur-Aššur'un vekili olan Puzur-İštar onun adına şahitler tutarak davayı sonuçlandırıp koloni mahkemesine tasdik ettirmiştir¹⁷.

Wahšuşana kārūm mahkemesinin verdiği kararı içeren belgeden anlaşıldığına göre, Aššur-imittī Aššur-bēl-SA.TU için şahitler tutarak onu dava etmiştir. Aššur-bēl-SA.TU Aššur-imittī'ye demiştir ki, babama borçlu olduğunuz 17 mana gümüş ve faizini alıkoydun. Senin mührünle mühürlü olan zarflı belge Kaniş'tedir. Gümüşü ve faizini tut, şayet Kaniş'e gidersen senet babamın vekiline ödensin. Bu sözler üzerine Wahšuşana kārūmu hüküm vermiştir¹⁸.

Aššur-imittī ile Alāhum arasındaki bir meselenin yine Wahšuşana kārūm mahkemesinde çözüldüğünü görmekteyiz¹⁹.

Luzina ve Šū-Kittum isimli tüccarların Liptanime kumaşları ve kalayı teslim ettiklerini beyan ederek onu dava etmişlerdir. Bunun üzerine Wahšuşana kārūmu kararını vermiştir²⁰.

Enlil-bāni'nin Buzia'dan alacaklı olduğu 1 mana gümüşün mahkeme kararıyla ödeneceği anlaşılmaktadır²¹.

¹¹ CCT 4 40 B.

¹² Kt. k/k 118.

¹³ Kt. n/k 314;

¹⁴ TC 3 275.

¹⁵ CCT 5 15 c.

¹⁶ KTP 16.

¹⁷ BIN 4 104.

¹⁸ Kt. c/k 267.

¹⁹ Kt. c/k 226.

²⁰ CCT V 12 a.

²¹ VS 26 115 A.

Kaniş kārūm alanında sistemli kazıların başladığı ilk yıllarda bir arşivi bulunan *Adad-sululi* isimli şahsın bakır ticaretiyle uğraştığını ve Orta Karadeniz bölgesinden Kızılıрмаğın güneyinde bulunan şehirlere damıtılmış bakır sevkettiğini öğrenmekteyiz. Bu ticaretten doğan bazı sorunların, *Wahšušana*, *Šalatuwar* ve *Turhumit* şehirlerindeki koloni dairelerinde sonuçlandığını görmekteyiz. *Wahšušana kārūm* mahkemesinin vermiş olduğu kararlardan birkaç adedi *Adad-sululi* isimli tüccarla ilgilidir. Bu kararların yazılı olduğu belgelerden birinde, 130 *mana* bakırın *Adad-sululi*'ye ödendiği belirtilmiştir²². Asur kralı *Naram-Suen*'in 1. yılı (M.Ö. 1872)'na tarihlenen ve *Wahšušana kārūmunun* kararını içeren diğer belgede ise, *Adad-sululi*'nin bakırını *Baltua Šalatuwar*'da tutacaktır deniliyor²³. Aynı şahıslarla ilgili olarak *Šalatuwar karūmunun* verdiği kararları içeren iki adet mahkeme zabtından, bunların bölgede bakır ticaretiyle uğraşan iki ortak oldukları ve bu işbirliğinden doğan bazı alacak davalarının bulunduğu görülür²⁴. *Adad-sululi*'nin *Aşur-bāni*'ye boçlu olduğu 11 *mana* gümüşle ilgili dava hakem tutmak suretiyle sonuçlandırılmış ve *Wahšušana kārūm* mahkemesince şahitler huzurunda tasdiklenmiştir²⁵. Aynı belgede, *Adad-sululi* mühürlü ve zarflı belgeyi *Kaniş*'te *Adad-damiq*'e teslim ettiğinden bahseder. Borcuyla ilgili belgenin verilmesini, mühürlü belgenin açılmasını, *Aşşur-nādā* ile birlikte belgeyi açıp zarflı tableti koymalarını ve *Aşşur-nādā*'nın tableti mühürlemesini talep eder. Bir başka mahkeme zabtından anlaşıldığına göre, *Šūmalibi-Aşşur* ve *Adad-sululi* isimli şahıslar hakem tutarak aralarındaki davayı sonuçlandırmışlardır²⁶. *Adad-sululi*'nin *Adad-damiq*le olan bakır alacağı davası *Turhumit kārūm* mahkemesinde görülmüştür. *Adad-sululi*'nin *Aşşur-idī* isimli tüccarı dava ettiğini bir başka belgeden öğrenmekteyiz²⁷. Bir mahkeme zabtından anlaşıldığına göre, *Adad-sululi* hakem tatarak, *Sukkallim* isimli şahsı 3 ½ *mana* temiz bakırı kendisine ödenmediğinden dolayı dava etmektedir²⁸ (Tablo 1).

İlabrat-bāni isimli şahsın, *Kanişte Damqa* isimli tüccarın eşini dava ettiği ve bu dava ile ilgili kararın da *Wahšušana* mahkemesi tarafından verildiği anlaşılmaktadır²⁹.

Wahšušana kārūmunda görülen davalardan en ilginç olanı Asurlu tüccardan boşanan yerli bayana nafaka bağlanması konusundadır. Asurlu tüccar, *Pilah-Ištar* yerli bayan *Tatana* ile boşanmışlar ve *Pilah-Ištar*'ın bu bayana, yıllık ihtiyacı olan giyecek, yakacak odun ve yağ ile aylık 8 *mana* bakırı nafaka olarak vereceği

²² Kt. a/k 447/b.

²³ Kt. a/k 489/b.

²⁴ Adana 237 A; Kt. a/k 486/b.

²⁵ Kt. a/k 440.

²⁶ CCT 1 48.

²⁷ Kt. a/k 333.

²⁸ Kt. a/k 264.

²⁹ AKT III, 51.

karara bağlanmışır³⁰. Bu mahkame kararının nafaka konusunda tek örnek olmadığını, *Amur-İstar'dan* boşanan *İstar-bašti'nin* 50 *mana* bakır boşanma parası ile memnun edilmesi ve şahitler hazurunda karara bağlanarak bir belge düzenlenmesinden öğrenmekteyiz³¹. Böylece Koloni Çağı'nda Anadolu'da kadınların haklarının korunduğunu ve çevre ülkelere göre daha insani uygulamaların varlığını görmekteyiz.

Ennānum ile *Suen-nādā* arasındaki 1 *mana* gümüş 1 *talent* 17 *mana* bakırla ilgili dava *Wahšušana kārūm* mahkemesi tarafından hükme bağlanmıştır. *Ennānumun* alacaklı olduğu yukarıda adı geçen miktarda gümüş ve bakırı *Suen-nādā Ennanum'a* verilmek üzere üç kişiye *Turhumitte* teslim etmiştir³². İki tüccar arasındaki ilişkilere ışık tutan bir başka belgede ise, *Kaniš kārūm* mahkemesinin kararına göre, *Suen-nādā Ennanum'a soruyor*, eşiyle birlikte *Kanište* oturduklarını söyleyerek, *Turhumite* gitmesini ve bir şey borçlanmamasını tembihlemektedir. Ayrıca, *Turhumit kārūm* mahkemesinin bıraktığı bir belgeden bahsedilmektedir³³ (Tablo 1).

3. Turhumit Kārūm Mahkemesi

Turhumit Şehri'nin günümüzde de bakır yatakları bakımından zengin olan, Orta Karadeniz bölgesinde bulunduğu kabul edilmektedir. Bu şehirde bakırın damıtıldığı tasfiyehanelerin bulunduğunu ve Asurlu tüccarların getirdikleri kalay ve kumaşları, adı bakırla değiştirdikten sonra bu şehre getirerek, burada temiz bakırla takas ettiklerini öğrenmekteyiz.

Turhumit Şehri'nde yerleşen Asurlu tüccarların ticarî faaliyetlerini daha rahat yapabilmelerini sağlayan *kārūm* dairesinin kolonistler aralarındaki davaları çözüme kavuşturmuş olduğu görülmektedir. *İmlika* isimli tüccarın *Ulama* şehrinde, *Aššur-bāni'nin oğlu Huršipimi* dava ettiğini ve şahitler tuttuğunu görmekteyiz. Bunun üzerine *Turhumit kārūmu* bu dava ile ilgili kararını vermiştir³⁴.

Bir mahkeme zabtına göre³⁵, *Hapalzina* şehrinde, *Dān-Aššur* ile *Kudadim* muhtemelen iki ortak olup, birbirlerini dava etmişler, *Kudadim*, *Dān-Aššur'a*, *Kusia* ve *Aššur-bāni'ye* olan borçlarını ödemesini söylemekte ve *Dān-Aššur'da* ödediğini beyan etmektedir. *Kudadum* ise niçin onlara ödeyeceğini sormaktadır. Söz konusu iki kişiye verilen kalay için *Ulama'dan* gelene kadar ödeyeceğini *Kudadim* kabul etmekte ve *Dān-Aššur'da* ödemediğini belirtmektedir. Bunun üzerine *Turhumit kārūmu* kararını vermektedir. Bir başka mahkeme zabtında ise yine iki tüccar arasındaki alacak davası söz konusudur. Bu defa *Dān-Aššur Kudadim*

³⁰ Bayram-Çeçen, 1995, Kt. 88/k 269.

³¹ Özgüç 2005, s. 283, Kt. f/k 151.

³² PRAG I, 535.

³³ CTMMA, 84 A.

³⁴ CCT 5, 10 B.

³⁵ AKT III, 50.

için hakem tutmuştur ve *Kudadim*’e 1 talent 20 *mana* kalayı *Aššur-bāni* ve *Kuzia* için vereceğini ancak kendilerine verilmediğini belirtir ve bu konuda *Turhumit kārumu* karar vermektedir³⁶.

Turhumit kārumunun karara bağladığı bir mahkeme zabtında şunları okuyoruz; “*Enna-Suen*, *Puzur-İštar*, *İkupia*’nın kızı ve oğlunun davası için hazır bulundular. 40 *mana* gümüş *İkupia*’nın borcu olup, *Pušu-kēn*’in oğlu *Aššur-mutabbil* ve *Pušu-kēn*’in avukatı *Belanuma* ödediler, bunun üzerine *Turhumit kārumu* bu davada karar verdi. Tanrı *Aššur*’un kılıcı önünde şahitliğimizi verdik³⁷. Belgeden anlaşıldığına göre, *Enna-Suen* ve *Puzur-İštar* hakem olarak tayin edilmişlerdir. Zira belgede geçen şahitlerin isimleri farklıdır.

Turhumit kārumunun sonuçlandığı davalarla ilgili bir kaç mahkeme zabtında yalnızca, bu *kārumun* verdiği karar yazılı olduğundan söz konusu davaların kimler arasında olduğunu ve ne tür bir dava olduğunu anlamamız mümkün olmamaktadır³⁸ (Tablo 2).

Asurlu tüccarlar arasında gerçekleşen bir yerli cariyenin satışı *Turhumit kārum* mahkemesince onaylanmıştır³⁹. 1 talent 15 *mana* temiz bakırla ilgili davada *Turhumit kārumunun* büyük küçük meclisince karar verilmiştir⁴⁰. Belge, *İnā*’nın limum olduğu yılın *Hubur* ayına tarihlenmiştir ki, *Puzur-Aššur II*’nin son yılına tekabül eder (M.Ö. 1873).

Ennum-Aššur ile Suen-nādā arasındaki dava *Kaniš kārum* mahkemesinde çözüme kavuşturulmak suretiyle bir adet belgenin de *Turhumite* gönderildiğini öğreniyoruz⁴¹.

Turhumit kārum mahkemesinin verdiği bir karara göre⁴², *İdī-Aššur* ve *Şūmalibi-Aššur kārum* mahkemesinin kararına göre, *Kaniš kārumuna* geldiklerinde davaları halledilecektir.

Turhumit kārum mahkemesinin gördüğü iki davada, *Dān-Aššur* ailesi ile *Qarwia* ailesi arasındaki ticarî ilişkilerin uzun süre devam ettiğini söyleyebiliriz. İki adet mahkeme zabtından birincisinde⁴³, *Dān-Aššur Zizia* ile *Laqepuma* şöyle demiştir: *Tišmurna*’da malı onlara teslim ettim, malı yolda muhafaza ettirdim, 2 *mana* 2 *šeḡel* gümüşü onlar borçludurlar, Onlarda doğrudur diyerek, *Amur-İštarın* ve *İštar-pīlah*’ın huzurunda *Aninum* ve *Qarwia* bizim kefilimizdir, bu dava ile ilgili belgeyi *Turhumit kārumu* bize verdi, şahitliğimizi verdik. İkinci belgemizde⁴⁴ ise,

³⁶ AKT III, 49.

³⁷ ATHE 22.

³⁸ Kt. n/k 1842; ICK I 86; CTMMA I 97.

³⁹ Kt. 91/k 410.

⁴⁰ Kt. a/k 497/b.

⁴¹ CTMMA I 84 A.

⁴² Kt. k/k 104.

⁴³ Kt. k/k 112.

⁴⁴ Kt. k/k 110.

Dān-Aššurun oğlu *İdī-Aššur'un*, 3 ay zarfında *Kaniš kārūmuna* döneceği ve *Qarwia'nın* oğlu *Aššurxx* için *İtur-ilī* ve *Adada* ona döndürülecektir deniliyor. Belgede tarihleme de yapılmaktadır ki, *Alāhumun* oğlu *Aššur-malik'in* *līmumluğundan* sonraki yılın ilk ayına, yani *Asur kralı Naram-Suen'in* krallığının 3. yılına denk gelmektedir. Bu belgeden anlaşıldığına göre, *Turhumit kārūmu* davayı *Kaniš kārūmuna* sevk etmiştir. Bu durumda üç ay içerisinde *Kaniš kārūmuna* baş vurarak orada sonuçlandırılacak anlamına gelir.

Turhumit kārūmunda görülen davalara baktığımızda daha çok *Dān-Aššur* ailesinin ticari ilişkileri öne çıkmaktadır. Bu ailenin *Turhumit*le birlikte muhtemelen bu bölgede bulunan *Tišmurna*, *Upe*, *Hapalzina* gibi şehirlerde ticari faaliyetlerinin olduğunu öğrenmekteyiz. *Dān-Aššura*, babası *Šallim-ahum* ve diğer yakınları tarafından gönderilmiş olan mektuplar, E. Bilgiç-C. Günbattı tarafından yayınlanmıştır⁴⁵.

4. *Purušhattum Kārūm Mahkemesi*

Koloni Çağı'nda en önemli şehirlerden biri olan, *Purušhattum* şehrinde Asurlu tüccarların bir kolonisinin bulunduğunu biliyoruz. *Purušhattum* şehri *Kaniš*'ten itibaren batı yönünde Asurlu tüccarların en son uğradıkları yer olduğundan Konya Ovası'nda olacağı kabul edilmektedir.

Purušhattum şehrinde pek çok Asurlu tüccarın yerleşerek ticaretle uğraştığı anlaşılmaktadır. Asurlu tüccarlar, *Purušhattum* sarayının ihtiyacı olan hammadde ve mamul eşyayı sağlamak suretiyle ticaretlerini sürdürmüşlerdir. Buraya çeşitli türden kumaşlar, kalay ve bakır sevk etmişlerdir. Belgelerimizde çok sık geçen şehir isimlerinden biri olması dolayısıyla, Koloni Devri'nde en canlı ticarî hayatın olduğu şehirlerden biridir. Asurlu tüccarlar bu şehirde şirketlerinin bir bürosunu açarak burada ticaret yapmışlardır. Aralarındaki anlaşmazlıkları da kurmuş oldukları *kārūm* dairesi çözüme kavuşturmuştur diyebiliriz. *Purušhattum kārūm* mahkemesinin kararlarına baktığımızda, öncelikle *Pušu-kēn'in* oğulları *Suea* ve *Buzāzu'nun* diğer tüccarlarla olan davaları göze çarpmaktadır. *Purušhattum* şehrinde ticaretle uğraşan iki tüccar, *Ennum-Aššur* ve *Ušur-ša-İštar* isimli şahıslar, *Suea'yı* *kārūma* hakem olarak göndermek suretiyle, davalarını çözüme kavuşturmuşlardır. Burada *Suea'nın* 1 talent 30 *mana* 3 *šeḡel* gibi büyük meblağda borçlu olduğu anlaşıyor⁴⁶. Burada yine *Pušu-kēn'in* oğlu *Buzāzu* ile *Ennum-Aššur* arasındaki davaya ışık tutan bir belgeden⁴⁷ *Ennum-Aššur'un* 1 talent 40 *mana* alacaklı bulunduğu görülmektedir.

Pušu-ken'in oğlu *Suea'nın* işlerini tasfiye ederek mallarını *Ennum-Aššur'a* terk etmektedir. *Ennum-Aššur Suea'nın* alacaklısı olduğundan alacağını mahsup

⁴⁵ AKT III, No: 69; 70; 71; 72; 73; 74; 75; 81.

⁴⁶ KUG 13.

⁴⁷ KUG 14.

etmektedir. *Suea* temsilcilerinden birini kalay ve kumaş almak üzere *Hahhuma* göndermiştir. *Ennum-Aššur* bu işi de devralmış bulunuyor. *Suea* aniden yola çıktığından işleri bir vekile havale etmektedir. Bu konuda *Purušhattum* mahkemesinin verdiği kararlardan bilgi ediniyoruz⁴⁸.

Ennum-Aššur isimli tüccarın *Amur-İštara* dava ettiği bir belgeden, 2 riksumluk bir meblağı *Ennum-Aššur*, *Amur-İštara* bıraktığını beyan etmekte ve *Amur-İštara*'da buna itiraz etmektedir. Bunun üzerine *Ennum-Aššur* söz konusu meblağı verdiğini söylemekte ve mahkeme kararını vermektedir⁴⁹.

Asurlu tüccarlar arasındaki davalar bazen tüccarların bürosunda şahitler huzurunda görüşülüp sonradan koloni mahkemesinde onaylanıyordu. Bu tür bir konuyla ilgili belgeden şunları okuyoruz. *Purušhattum*'da *Adad-šululi*'nin bürosunda *Buzazu Adad-šululi*'ye şöyle demiştir: 4 mana gümüş birtum ve amutumun bedeli olarak *Ennam-Aššur* borçludur, karşılığını verecek, senin paranı *Ennam-Aššur* sana versin⁵⁰.

Purušhattum kārūmunun kararlarına baktığımızda *Ennum-Aššur*'un davalarının çoğunlukta olduğunu görmekteyiz (Tablo 1). Bir belgeden *Asur Şehri*'nin *rabisumu Ennum-Aššur*'u dava etmektedir ve bu dava *Sueanın* 40 mana gümüşü ödediğinin tespitiyle ilgilidir. Muhtemelen, *Suea* ödediği borcunu tespit ettirerek sonuçlandırmak üzere, *Asur*'daki şehir mahkemesine başvurmuş ve mahkemede bir avukat göndermek suretiyle *Sueanın adına Ennum-Aššuru* dava etmiştir. Sonuçta *Purušhattum kārūmu* bu konuda hükmünü vermiştir.

Asurlu tüccarların aralarındaki antlaşmazlıkları hakem tutma yoluyla sonuçlandırdıklarını ve bunun neticesinde *kārūma* baş vurarak *kārūmun* kararını bir belgeye yazdırarak alacaklı ve borçlu birer adet alıp sakladıkları anlaşılmaktadır. Buna örnek teşkil edecek bir mahkeme zabtında şunları okuyoruz⁵¹: *Šūmabia ile Aššur-idī hakem tutmak suretiyle hesap yapmışlardır. 3 mana gümüş ve 10 mana bakır Aššur-idī'nin 4 kutanı kumaşı Ali-beli'ye Abia'nın malından verdiler. Aššur-idī hesaptan Šūmabia'ya alı konacaktır. Aššur-idī belgeyi zarfladı ve Šūmabia'ya verdi. 2 2/3 mana gümüş Aššur-idī için Šūmabia verdi. Bu sözler üzerine Purušhattum kārūmu bu davada kararını verdi. Şahitler...*

Anadolu'da ticaretle uğraşan Asurlu tüccarların Anadolu-Asur arasında gelip giden kervanlarla mal sipariş ettikleri ve Anadolu'da kazandıkları parayı da bu şekilde *Asur*'a gönderip oradaki hesaplarına aktardıkları veya karşılığında mal alarak tekrardan Anadolu'ya sevk ettikleri ve bununla ilgili çıkan anlaşmazlıklarda hemen mahkemeye baş vuracaklarını beyan ettiklerini görmekteyiz. Buna örnek

⁴⁸ Lansberger 1940, s. 30. Kay. 314.

⁴⁹ CCT 5, 12 B.

⁵⁰ Kt. a/k 403.

⁵¹ Kt. m/k 5.

olan bir belgede⁵², *Amur-İstarın* 10 manalık gümüşle ilgili belgesini *İlīalime* verdiği ve onu bu şahsın *Asur'a* götürerek orada *Buzutā*'ya teslim ettiği şayet 10 mana gümüş tutarınca ticarî malı *Purušhattum'da İlī-alim* için *Amur-İstara* vermez ise, belgeyi *Buzutā* hâkim mahkemesine götürecektir denilmektedir. Burada şahitlerin isimleri belirtilmekte ve belgeyi *Buzutā*'ya teslim ettikleri ifade edilmektedir.

5. *Ulama Wabartum* Mahkemesi

Ulama şehri Koloni Devri'nde önemli bir yol güzergahında bulunmaktaydı. Buna göre *Kaniš'ten* Konya Ovası'na giden yol buradan geçmekte ve *Purušhattuma* varmaktaydı. Ayrıca, *Ulama'nın* Tuz gölünün kuzeyinde bulunan *Wahšušana* ile de bağlantısı bulunuyordu. *Ulama'nın* Aksaray'ın batısında olacağı kabul edilir.

Ulama wabartumunda Asurlu tüccarların problemlerinin çözüme kavuştuğunu görmekteyiz. Bir mahkeme zabtından, *İkupia'nın oğlu Zazuti'nin Ennum-Aššur'un oğlu İlī-alimi* dava ettiği ve 12 *šeḡel* gümüşü kardeşine *İlī-bāninin* borçlu olduğunu belirterek, 5 aya kadar şahitler getirirse saklayacağını getirmez ise saklamayacağını belirtmiş ve *İlī-alim* parayı ödeyeceğini belirterek *Ulama wabartumu* kararını vermiştir⁵³.

Ulama wabartumunun kararını içeren bir diğer belgeden dava konusunun ne olduğunu anlamak mümkün gözükmemektedir⁵⁴.

Bir mahkeme zabtında yalnızca *Ulama wabartumunda* görülen davadan ve şahitlerin ettikleri yeminden bahsedilir⁵⁵ (Tablo 1).

6. *Šalatuwar Wabartum* Mahkemesi

Šalatuwar şehri *Purušhattum ile Wahšušana* şehirleri arasında önemli bir ticaret merkezi olmuştur. Asurlu tüccarlar bazı madenleri ucuz olduğundan bu şehirden almaktaydılar.

Šalatuwar wabartumunda görülen davalardan biri, vebadan ölmüş bulunan *Aššur-re'i'nin oğlu ile Aššur-taklāku* arasındadır. Anlaşıldığına göre, iki aile şirketi birlikte ticaret yapmışlardır. *Aššur-re'i'nin oğlu Pilah-İstar ile Aššur-taklāku* hakem tutmak suretiyle mahkemeye başvurmuşlar, *Aššur-taklāku* babasının hissesinde azalma olduğunu söyleyenlerin bulunduğunu beyan etmiş *Pilah-İstar* ise, o şahitlerin yemin etmeleri gerektiğini söylemiş ve böylece *Šalatuwar wabartumu* kararını vermiştir⁵⁶. Söz konusu mahkeme zabtının bir kopyası daha bulunmuş olup böylece

⁵² BIN 4, 152.

⁵³ Kt. m/k 137.

⁵⁴ CCT 5 18 a.

⁵⁵ Kt. n/k 1802.

⁵⁶ Çeçen 1996, Belge No: Kt. 88/k 112.

davacılar arasında belgelerin çoğaltılarak dağıtıldığını görmekteyiz⁵⁷. Buradan *Šalatuwar* Şehri'nde iki önemli tüccar ailesinin ticaret yaptıklarını da öğrenmiş olmaktadır.

Adad-šululi ile *Baltua* arasındaki bir dava hakem tutma yoluyla çözülmüştür. Buna göre, 5 ½ talent temiz bakır *Šalatuwar*'da sürücü *Šamaš-ennama* verilmiştir. Şayet bakır teslim edilmezse 1/2 *mana* bakır, 1 *šeḡel* gümüş *kārum* mahkemesine göre tartılacak, (faiz ilave edilecek) deniliyor⁵⁸. Bu dava daha sonra *Šalatuwar wabartum* mahkemesine götürülerek orada onaylatılmıştır. Belgede şu ifadeler geçmektedir: *Šalatuwar wabartumu kararını verdi. Baltua ve Šamaš-ennam 5 talent 30 mana bakırı Aššur-idī için bize teslim etmiştir. Bakırın parası ödendiğine göre, Baltua bunu mühürleyecek, Adad-šululi, Baltua ve Šamaš-ennam, Aššur-idī'ye teslim edecekler. Hubur ayı, Enna-Suen'in limumluğunda, 2 aya kadar Kaniš'e gidecektir*⁵⁹.

Šalatuwar wabartumunun verdiği kararı içeren bir belge kırık olduğundan konu hakkında fazla bilgi edinemiyoruz⁶⁰ (Tablo 1).

7. Wašhania Kārum/ Wabartum Mahkemesi

Wašhania şehri *Kaniš*'in batısında Asurlu tüccarların önemli bir istasyonu olup, buradan itibaren batı ve kuzey-batı yönüne doğru yollar ayrılıyordu. Batı yönüne giden kervanların sürekli olarak bu şehirden geçmiş olduğu bilinmektedir. Burada hem *wabartum* hem de *kārum* dairesinin bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu kurumların Asurlu tüccarların her türlü işlerini kolaylaştırdığı ve onları yerli beyler nezdinde temsil ettiği bilinmektedir.

Wašhania kārum mahkemesinin verdiği kararı içeren bir belgeden⁶¹, *Ennum-Aa'nın* oğlu *Uzua'nın* *Kukulanim*'i dava ettiği ve *Ahie'nin* oğlu *Ennum-Aššurun* parasını tüccarın alıkoyduğunu belirtmekte, *Uzuanın* yemin etmek üzere Tanrı *Aššur'un* hançeri (önüne) gittiğini 1 *mana* 4 *šeḡel* gümüşü *Ennum-Aššur* için *Uzua Kukulanime* ödemiştir denilerek tarih düşülmüştür. Buna göre, *Tinātim* ayı, *Takikinin* oğlu *Ahia'nın* *līmumluğunda* bu belgenin düzenlendiği belirtilmektedir. Bu *līmum Mari* belgelerinde de geçmekte olup, *Šamši-Adad'ın* ölüm yılı olan 1776'dan sonrasına aittir⁶². Dolayısıyla, *Šamši-Adad'ın* ölümünden sonra da Anadolu'da halen Asurlu tüccarların aktif olarak bulunduklarını söyleyebiliriz.

Idī-Aššur isimli tüccarın, *İmlik-Aa'yı* dava ettiğini bir mahkeme zabtından öğrenmekteyiz. Burada *İmlik-Aa'nın* 5 2/3 *mana* gümüşü *İtur-ilī'nin* oğlu *Puzur-*

⁵⁷ Çeçen 1996 , Belge No: Kt. 88/k 636.

⁵⁸ Kt. a/k 486/b

⁵⁹ Adana 237 A.

⁶⁰ Kt. k/k 122.

⁶¹ Kt. n/k 27 B.

⁶² Veenhof 1985, s. 204.

Aššur'a borçlu bulunduğu belirtilmektedir. Sonuçta, *İdī-Aššur'un* bir daha bu davada *İmlik-Aa* aleyhine bir hukukî itirazda bulunmayacağı belirtilerek, *Wašhanía wabartumu* kararını vermektedir⁶³.

Wašhanía wabartumunun verdiği kararı içeren bir mahkeme zabtında, *Šū-Bēlum* isimli tüccarın yerli *Azu*'yu dava ettiği anlaşılmaktadır. *Anunu* isimli şahsın parasını alarak geri ödemediği belirtilmektedir⁶⁴.

8. Hahhum Kārum Mahkemesi

Hahhum şehri *Kaniš'in* doğusunda bulunan en önemli ticaret merkezidir. Asurlu tüccarların bilhassa kalay madenini bu şehirden alıp Anadolu içlerine gönderdikleri anlaşılmaktadır. *Hahhum* ile *Asur* arasında yapılmış olan antlaşma metnine göre, Asurlular hakkında verilecek olan kararların adil olması gerektiği, Asurluya ait geminin batırılması durumunda malların parasının tazmin edilmesi, *Kaniš'te* olduğu gibi öldürülen bir Asurlu için kan parası ödeneceği ve suçlunun Asurlular tarafından öldürüleceği belirtilmiştir⁶⁵. *Hahhum'un* yeri konusunda çeşitli görüşler ileri sürülmüş olmakla birlikte Fırat üzerinde Samsat'ın kuzeyindeki Lidar höyüğe yerleştirilmektedir⁶⁶.

Hahhum kārumunun sonuçlandırdığı bir mahkeme zabtında⁶⁷, *Abu-lamassi* isimli şahsın, *Laqepumu* dava ettiğini görmekteyiz. 30 adet *kutanum* kumaşı ve 1 merkebin bedeli olan 10 *mana* gümüşü kendisine ödemediğini söylüyor ve *Laqepum* da bu parayı ödeyeceğini belirtiyor. Bunun üzerine *Hahhum kārumu* kararını veriyor.

Hahhum kārumunun karara bağladığı bir mahkeme zabtında⁶⁸ *Dadia* isimli şahsın davayı sonuçlandıran hâkim, *Azu'nun* oğlu *Šū-Nawar'ın* da davalı olduğu görülmüştür.

Bir başka mahkeme zabtı ise, *Hahhum'da* ödenmesi gereken kalay ve kumaşlarla ilgili olup, *Hahhum kārumu* bu konuda kararını vermiştir⁶⁹.

9. Hurama Kārum Mahkemesi

Aynı zamanda bir krallık merkezi de olan *Hurama* şehri Koloni Devri'nde önemli ticaret yollarının kavşağında bulunmaktadır. Asurlu tüccarların burada bir ticaret mahallesi kurmuş oldukları anlaşılmaktadır.

⁶³ JCS 14, 5.

⁶⁴ Kt. k/k 78.

⁶⁵ Günbattı 2005, s. 768-774.

⁶⁶ Nashef 1991, s. 47.

⁶⁷ KKS 2.

⁶⁸ KTP 17.

⁶⁹ KTS I, 47 B.

Hurama şehrinde ticaretle uğraşan Asurlu tüccarların kurmuş oldukları *kārum* dairesinde aralarındaki davalarının görüldüğü anlaşılmaktadır. *Luhušatia* şehrinde iki Asurlu hakem tutarak aralarındaki davayı sonlandırmışlar ve *Hurama kārumunda* karara bağlanmıştır⁷⁰. *Luhušatia* şehrinde Asurlu tüccarların bir kolonisi bulunmadığından burada vuku bulan davayı *Hurama kārumu* sonuçlandırmış olabilir.

Hurama kārumunun, *Adada* ile *Ennum-Aššur* isimli şahısların aralarındaki davayı sonuçlandırdığına dair bir mahkeme zabtından⁷¹, *kārumun* verdiği kararla ilgili bir belgenin düzenlendiği ve bunun üzerine şahitlerin de Tanrı *Aššur*'un hançeri önünde şahitlik yaptıklarını öğrenmekteyiz.

Bir mahkeme zabtından anlaşıldığına göre⁷², *Mannu-ki-Aššur Rabi-Aššur*'un kölesini satın almış ve *İdī-Suen*'e teslim etmeyeceğini beyan etmiş ve sonra *İdī-Suen* ona kölenin bedelini vereceğini söylemiştir. Bunun üzerine *Hurama kārumu* kararını vermiş ve *Mannu-ki-Aššur* şahitlerin huzurunda köleyi *İdī-Suen*'e teslim etmiştir.

10. Tawinia Kārum Mahkemesi

Tawinia Şehri'nde Asurlu tüccarların kurdukları *kārum* dairesinin aralarındaki davaları çözüme kavuşturduğunu biliyoruz. Bu cümleden olmak üzere, Asurlular arasında bir kölenin kime ait olacağı konusunda çıkan anlaşmazlık, *Tawinia kārum* mahkemesi tarafından karara bağlanmıştır⁷³. Şahitlerin ismi belirtilmek suretiyle, bir belge düzenlendiği anlaşılmaktadır.

Kārum mahkemelerinde görülen davaların karara bağlanmasından sonra, tanrı kapısında bir belge düzenlenerek, davalı ve davacıya birer nüsha verildiğini gösteren bir mahkeme zabtı da *Tawinia kārumunun* verdiği kararla ilgilidir⁷⁴. Buradan anlaşıldığına göre şahitler Tanrı *Aššur*'un hançeri önünde şahitlik yapmaktadırlar.

11. Hattuš Kārum Mahkemesi

Hattuš Şehri'nde Asurlu tüccarların oturdukları bir *kārum* bulunduğunu hem Kültepe'de ortaya çıkarılan belgelerden hem de Boğazköy'de yapılan kazılar sonucunda bulunan Eski Asurca metinler sayesinde öğrenmiş bulunuyoruz. Burada yapılan kazılarda ortaya çıkarılan 4. tabakanın Asur Ticaret Kolonileri Çağı'na ait olduğu anlaşılmıştır. Büyük kale eteklerinde 8. tabakada yerleşim yeri ortaya çıkarılmış ve 11. tabakada Asurca belgeler bulunmuştur.

⁷⁰ VS 26, 109.

⁷¹ Kt. n/k 1815.

⁷² Bayram-Çeçen 1996, Kt. n/k 1295.

⁷³ Kt. k/k 89.

⁷⁴ POAT 9.

Bir mahkeme zabtından anlaşıldığına göre, *Anupī-İštar* isimli şahıs *İdī-abum*’u dava etmiştir. Belgede, *Tiřmurna* Şehri’nde teslim edilen *amutum* maddeninden bahsedilmektedir. Bu konuda *Hattuř kārumu* kararını vermiştir⁷⁵. *Hattuř kārumunun* verdiği dava ile ilgili başka belge bulunmamaktadır (Tablo 1).

12. Tegaramma Kārum Mahkemesi

Tegaramma’nın Koloni Devri’ndeki önemli şehirlerden biri olduğunu ve Asurlu tüccarların burada bir kolonisinin bulunduğunu biliyoruz. *Tegaramma* Sivas İli’ne bağlı Gürün İlçesi ile lokalize edilmektedir. Burası Fırat üzerinden Orta Anadolu’ya ulaşan bir yol üzerinde bulunduğundan Koloni Çağı’nda da önemli bir merkez olmuştur diyebiliriz.

Asurlu tüccarların bu şehirde kurdukları *kārum* dairesinin tüccarlar arasındaki davaları çözüme kavuşturmuş olduğunu, iki Asurlu arasında kumaşlarla ilgili bir davanın *Tegaramma kārūm* mahkemesinde karara bağlandığından anlıyoruz⁷⁶.

13. Timelkia Kārum Mahkemesi

Koloni Devri’nde bir krallık merkezi olduğu anlaşılan *Timelkia* Şehri’nin *Kaniş*’in güneyinde bulunduğu tahmin edilmektedir. Burada Asurlu tüccarların bir kolonisi bulunuyordu.

Timelkia kārūm dairesinin kararlarına ilişkin tek bir belge bulunabilmiştir⁷⁷. Bu belgeden ne tür bir dava olduğu açıkça belli olmamakla birlikte, *İlī-nādā*’nın oğlu *Enna-Suen*’in davacı olduğunu anlıyoruz (Tablo 1).

14. Urřu Kārum Mahkemesi

Urřu, Kültepe metinlerinde bir kaç yerde geçmektedir. *Urřu* Şehri’nin genellikle Güneydoğu Anadolu bölgesinde Fırat nehrinin geçit verdiği bir yere yakın olacağı, Gaziantep’ten uzakta olmadığı, Abdülaziz Dağı’nın güneyinde bulunduğu şeklinde yorumlar yapılmıştır⁷⁸. Burası belki de bugünkü Urfa şehri olmalıdır. *Urřu* Şehri’nde Asurlu tüccarların bir *kārūmu* bulunmaktaydı. Kolonilerdeki tapınaklarda tanrı *Ařřur*’un kılıcı yanında, adaletin sembolü olan terazinin de bulunduğunu *Urřu kārūmunun*, *Kaniř kārūmuna* gönderdiği bu belgeden öğreniyoruz⁷⁹. Mektupta, hırsızların Tanrı *Ařřur*’un tapınağına girdikleri, altından güneş kursunu, tanrı *Ařřur*’un hançerini çaldıkları ve teraziyi parçaladıkları anlatılmaktadır.

⁷⁵ Michel- Garelli 1997, Kt. 90/k 115.

⁷⁶ Kt. k/k 57.

⁷⁷ Kt. n/k 1818.

⁷⁸ Larsen 1976, s. 237; Nashef 1991, s. 130.

⁷⁹ *Bablonica* VI, No.7, 6-13.

Uršu kārūmunun karara bağladığı bir dava, bir cariyenin bedelinin ödemesi ile ilgili olup, *Anama-ilī* isimli şahıs *İstar-tulišu*'yu dava ederek ondan cariyenin bedelini istemektedir⁸⁰. Belgede, şahidin *Tanrı Aššur'un* hançeri önünde yemin ettiği belirtilmektedir ki, hem bu belgeden hem de *Kaniš kārūmuna* yazılan mektuptan mahkemenin ne şekilde yapıldığını, Kolonilerdeki *kārūm* dairelerinin ve burada bulunan tapınakların işlevini daha iyi öğrenmekteyiz.

15. *Apum Kārūm* Mahkemesi

Apum Şehri Kültepe metinlerinde birkaç yerde geçmektedir⁸¹. *Apum* Şehri Yukarı Mezopotamya'da Dicle'nin batısında Tel Leylan ile identifiye edilmiştir⁸². Burası Asurlu tüccarların *Asur*'dan kuzeye doğru ilerlediklerinde konakladıkları önemli bir merkezdi. Tel Leylan'da yapılan kazılarda bulunmuş olan bir belge, *Apum* kralı *Til-Apnu* ile Asur Kralı arasındaki antlaşmayı içermektedir⁸³.

Apum kārūmunun kararını içeren bir belgede, *Mannu-ki-Aššur* isimli Asurlu *Lalium*'dan 5 *mana* gümüş alacaklı bulunduğunu mahkemede ispat ettirmiştir⁸⁴.

16. *Upe Wabartum* Mahkemesi

Upe Şehri'nin lokalizasyonu kesin olarak yapılamamıştır⁸⁵. Belgelerimizde bakırla ilgili olarak geçmektedir. Bu şehirde Asurlu tüccarların bir kolonisi (*wabartum*) bulunmaktaydı. Bu kurumun Asurlu tüccarların aralarındaki davaları da çözüme kavuşturmuş olduğunu görmekteyiz.

Upe wabartumunun kararlarına baktığımızda, *Šū-Bēlum* isimli şahsın ticarî ilişkileri öne çıkmaktadır. *Bur-Nunu* ile yaptıkları hesaptan çıkan sonucu *Upe wabartumu* tasdiklemiş olmaktadır⁸⁶.

Šū-Bēlum bu defa *İšme-Adad* ve *Alē*'yi dava etmekte ve 28 talent bakırı *Ennum-Aššurun* onlara borçlandığını, 5 ay içinde ödeneceğini söylemektedir⁸⁷. Bu tüccarların Orta Karadeniz bölgesindeki bakır madeni istihsal edilen yerlerden aldıkları bakırı *Wahšušana* ve *Šalatuwara* taşıdıkları anlaşıyor.

Upe wabartumunun kararını içeren bir mahkeme zabtında, *Kusia* isimli şahsın *Dān-Aššur*'u 1 *mana* gümüşlük borçtan dolayı dava etmiş olduğu ve *Dān-Aššurun* borcunu kabul ederek davanın hükme bağlandığı görülmektedir⁸⁸.

⁸⁰ CCT 1 46 B.

⁸¹ TC 2, 57: 6; BIN 4 124; TC 3 163; ICK 2 80.

⁸² Nashef 1991, s. 12.

⁸³ Günbattı 2005, s. 759-760.

⁸⁴ AKT II, 19.

⁸⁵ Bayram 1994, s. 228.

⁸⁶ AKT III, 57.

⁸⁷ AKT III, 56.

⁸⁸ AKT III, 55.

17. *Zalpa Wabartum* Mahkemesi

Zalpa şehrinde bulunan *wabartum* dairesinin Asurlu tüccarlar arasında vuku bulan bir davayı sonuçlandığını öğreniyoruz. Buna göre, *Uzua* ve *Alabum* isimli şahıslar *Adad-bāni*'yi dava ederek saraya olan 15 *šeḡel* altını ödemesi gerektiğini belirtiyorlar ve *Adad-bāni* bunu kabul ederek dava sonuçlandırılıyor⁸⁹.

18. *Hanaknak Wabartum* Mahkemesi

Hanaknak Şehri'nin Eski Hitit Krallığı zamanında önemli bir kült merkezi olan *Hanhana* olduğu düşünülmüştür. *Hanhana* ise, Ankara-Çankırı yolu üzerindeki İnandık'a lokalize edilmektedir⁹⁰.

Hanaknak Şehri'nde Asurlu tüccarların bir kolonisi (*wabartum*) bulunmaktaydı. Bu kolonide bulunan *wabartum* dairesinde tüccarların davalarının sonuçlandırıldığına dair bir mahkeme zabtından, *Šū-Laban* ve *Atā* isimli Asurlular hesap yaparak, *Šū-Laban*'ın *Atā*'ya olan 2 ½ *mana* 3 *šeḡel* gümüş borcunu ödeyeceği karara bağlanmıştır⁹¹.

İlabrat-bāni ile *İšarkid-Aššur* hakem tutarak aralarındaki davayı sonuçlandırmışlardır. *İlabrat-bāni*, *İšarkid-Aššur*'dan babasının borcu olan 1/3 *mana* 8 *šeḡel* gümüşün ödenmesini istiyor, şayet ödenmezse babasının mührü için iddiada bulunmayacağı belirtiyor ve dava *Hanaknak wabartumunda* karara bağlanıyor⁹².

Hanaknak mahkemesinin karara bağladığı bir başka dava ise, *Šū-Kubum* ile *Kura* arasındadır. Anlaşıldığına göre, *Kura* *Šū-Kubum*'dan 8 *šeḡel* gümüş alacaklıdır ve 5 yıldır beklemektedir. *Šū-Kubum*, parayı kız ve erkek kardeşinin huzurunda kendisine ödediğini iddia etmektedir. *Kura* ise parayı ödemediğini söylemektedir ve *Šū-Kubum* parayı ödediğine dair *Kura*'nın kız ve erkek kardeşlerini çağırmasını beyan etmektedir⁹³.

19. *Šamuha Wabartum* Mahkemesi

Šamuha Şehri belgelerimizde sıkça geçmez. *Šamuha*'nın yeri konusunda çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Orlin Yukarı Fırat ile Yukarı Kızılırmak arasında olacağını belirtmiştir⁹⁴, Yiğit ise, Yukarı Kızılırmak bölgesine, Sivas yakınlarına lokalize etmektedir⁹⁵.

⁸⁹ TMH 1, 21 A.

⁹⁰ Nashef 1991, s. 48-49.

⁹¹ TMH 21 B.

⁹² Kt. a/k 1258/b.

⁹³ Kt. k/k 91.

⁹⁴ Orlin 1970, s. 84.

⁹⁵ Yiğit 1998, s. 287.

Šamuha wabartum mahkemesinin verdiği bir kararı içeren belgeye göre, iki Asurlu *Amur-ili*, *Alāhum'un* oğlu *Ata'yı* alacağı bulunduğu 10 *šeḡel* gümüş için dava etmiş ve *Šamuha wabartumu* davayı sonuçlandırmıştır⁹⁶.

20. Nihria Kārum Mahkemesi

Nihria Şehri'nin yeri konusunda çeşitli görüşler bulunmaktadır. *Asur-Kaniš* yolu üzerinde önemli bir istasyon olduğu, Urfa'dan uzakta olmadığı ve Balih Nehri'ne yakın bir yerde olacağı belirtilmişti⁹⁷. Son araştırmalarda, Diyarbakır'ın kuzey-doğusundaki, Ergani-Hazro yöresine lokalize edilmiştir⁹⁸. Bu dönemde *Asur-Kaniš* ticaret yolu üzerinde bulunduğundan *Nihria* Güney Doğu Anadolu bölgesinde önemli bir şehir durumundaydı. Asurlu tüccarlar bu şehirde bir koloni kurarak burada ticaretle uğraşmışlardır.

Nihria Şehri'nde Asurlu tüccarların kurdukları *kārum* dairesinde tüccarların davalarının çözüme kavuşturulduğuna dair bir belge bulunmuştur. Buna göre, *Ahu-ahi* isimli şahıs *Īnā* adlı tüccarı dava etmektedir. *Īnā* borcunu ödemiş olduğundan dava sonuçlandırılmıştır⁹⁹.

21. Zimišhuna Wabartum Mahkemesi

Zimišhuna'nın Boğazköy metinlerinde geçen *Zapišhuna* ile aynı olduğu belirtilmiştir¹⁰⁰. *Zapišhuna* Şehri'nin ise, Tokat İli Zile İlçesi sınırları içinde bulunan *Tapikka* ülkesinde olduğu kabul edilmektedir¹⁰¹.

Zimišhuna Şehri'nde Asurlu tüccarların kurdukları bir koloni mahallesinin olduğu ve burada oturan tüccarların kurduğu *wabartum* teşkilâtı sayesinde ticaretlerini sürdürdükleri anlaşılmaktadır. *Zimišhuna wabartumunun* karara bağladığı bir mahkeme zabtına göre¹⁰², *Īdī-Īštar Aninumun oğlu Aššur-idī*'yi mahkemeye vererek, *Purušhattum*'da babasının evine giren hırsızların yakalandığını ve evden gümüş, bakır, kalay ve kumaşların çıkarıldığını söyleyip, babasının evinde bulunan maldan alacaklı olduğunu beyan etmektedir. Bunun üzerine *Zimišhuna wabartumu* kararını vermiştir. Aynı mahkemenin verdiği kararı içeren bir başka belge de yayınlanmıştır¹⁰³.

⁹⁶ Michel- Garelli 1997, s. 244-245; Kt. 90/k 196.

⁹⁷ Nashef 1991, s. 88.

⁹⁸ Sevin 2005, s. 381-382.

⁹⁹ Donbaz 1991, s. 107-108.

¹⁰⁰ Nashef 1991, s. 141.

¹⁰¹ Del Monte- Tischler 1978, s. 493-494.

¹⁰² Kt. k/k 108.

¹⁰³ Kt. n/k 1412.

22. Kuburnat Wabartum Mahkemesi

Kuburnat Şehri'nin *Kaniš*'in kuzeyinde, *Hakmiš* ile *İştahara* arasında Amasya'nın batısında olacağı kabul edilmektedir¹⁰⁴.

Kuburnat wabartum mahkemesinin verdiği kararlarla ilgili belgelerden birinde¹⁰⁵ *Buzāzu* ile *Adad-şululi* arasındaki dava söz konusudur. *Purušhatum*'da *Adad-şululi*'nin evinde hakem tutma yoluyla davanın halline gidildiği ve sonra *Kuburnat wabartumunun* kararını verdiği anlaşılmaktadır. Kültepe metinlerinden tanıdığımız iki meşhur tüccar *Buzāzu* ile *Adad-şululi* arasında geçen olay, 4 mana gümüşü *Buzāzu birtum* ve *amutumun* bedeli olarak *Ennum-Aššur'a* ve *Adad-şululi'ye* götürmek üzere vermesidir. Bunun üzerine *Adad-şululi* söz konusu parayı *Buzāzu*'ya vererek dava çözümü kavuşmaktadır. *Kuburnat wabartumunun* verdiği kararlarla ilgili diğer metinlerden fazla bilgi edinemiyoruz¹⁰⁶ (Tablo 1).

23. Amkuwa Wabartum Mahkemesi

Amkuwa ile ilgili bilgilerimiz hem Kültepe metinleri hem de Alişar metinlerine dayanmaktadır. Belgelerde *Amkuwa* isminin geçmesinden dolayı Alişar'a lokalize edilmiştir.

Amkuwa wabartumu tarafından karara bağlanan bir mahkeme zabtı bulunmuştur. Buna göre, *Šū-Bēlum*, *Zuzuwa*'yı dava etmekte ve kardeşinin cariyesinin saraya çıktığını ve kardeşinin borcunu ve patronunun borcunu üstlenmediğini beyan etmektedir. *Zuzuwa* ise, kardeşinin evinde borcu üstlendiğini kabul etmektedir. Bunun üzerine mahkeme kararını vermektedir¹⁰⁷.

Mama, *Šinahuttum* ve *Tiřmurna wabartum* mahkemelerinin verdiği kararları içeren belgelerden, davalı, davacı ve dava konuları hakkında bilgi edinemedik¹⁰⁸.

24. Sonuç

Asurlu tüccarlar başta miras paylaşımı olmak üzere, alacaklarının tahsilatı, köle satışı, ticarethanenin devri, kâr paylaşımı, boşanma, nafaka gibi konularda ya mahkemeye başvurmuşlar ya da hakem tutarak davalarını sonuçlandırıp mahkemede tasdik ettirmişlerdir. Kültepe metinleri arasında yer alan mahkeme zabıtlarından

¹⁰⁴ Forlanini 1985, s. 62; Nashef 1991, s. 72.

¹⁰⁵ Kt. a/k 465.

¹⁰⁶ AKT II, s. 37; a/k 403; a/k 513.

¹⁰⁷ Kt. k/k 101.

¹⁰⁸ Kt. c/k 841; Kt. a/k 1429; Kt. k/k 63: KIŠIB A-šur-i-mi-ti DUMU İ-di-A-šur KIŠIB Lā-qé-ep DUMU Du-du KIŠIB En-nam-A-šur DUMU Šu-li Šup-pu-um ša ší-bu-ti-ni ša ba-áb DINGIR a-na a-wa-tim a-ni-a-tim wa-bar-tum ša Ší-na-hu-tim i-di-ni-a-ti-ma ší-bu-ti.

yaklaşık yarısı *Kaniš kārūm* mahkemesinin kararlarından oluşmaktadır. Bunun yanı sıra, *Kaniš*'in batısındaki *Wašhania Wahšušana*, *Purušhattum*, *Ulama*, *Šalatuwar* ve kuzey batısında bulunan *Turhumit*, *Tawinia*, *Kuburnat*, *Hanaknak* gibi şehirlerde bulunan kolonilerin verdiği kararlar çoğunluktadır. Bunlar genelde *Kaniš kārūmunda* oturan tüccarların söz konusu şehirlerdeki ticari faaliyetleriyle ilgili davalarıdır. Bunlardan, *Pūšu-kēn*'in oğulları *Wahšušana* ve *Purušhattum*'da aile şirketinin birer şubesini açarak bu şehirlerde ticaretle uğraşmışlardır. *Adad-šululi*'nin *Purušhattum*'da bir bürosu bulunuyordu ve *Turhumit*'ten, *Purušhattum*, *Wahšušana* ve *Šalatuwara* temiz bakır gönderdiği görülür. Ayrıca kızılırmak kavisi içinde yer alan ve bakır istihsal eden şehirlerde varlık gösteren *Dān-Aššur* isimli tüccarın *Kaniš kārūmunda* oturduğu bilinmektedir. *Kārūm* ve *wabartum* denilen koloni daireleri, yerlilere karşı kolonistlerin hakkını korumakta, aralarındaki sorunları çözmekte ve her türlü işlemlerde bir tür noter gibi onay vermektedir.

Bibliyografya ve Kısaltmalar Listesi

- Ahw:**W. Von Soden, **Akkadisches Handwörterbuch**, Wiesbaden 1965.
- AKT I:** E. Bilgiç –H. Sever-C. Günbattı-S. Bayram, **Ankara Kültepe Tabletleri I**, Ankara1990.
- AKT II:** E. Bilgiç-S. Bayram, **Ankara Kültepe Tabletleri II**, Ankara 1995.
- AKT III:** E. Bilgiç-C. Günbattı, **Ankaraner Kültepetafeln**, (FAOS B-3) Stuttgart 1995.
- ATHE:** B. Kienast, **Die Altassyrischen Texte des Orientalischen Seminars der Universität Heidelberg und der Sammlung Erlenmeyer-Basel**, Berlin 1960.
- Bayram, S. 1994: “Kültepe Metinlerinde Geçen Yeni Yer Adları ve Bunların Değerlendirilmesi”, **XI. Türk Tarih Kongresi Bildirileri**, (1994), s. 211-234.
- Bayram,S. –S. Çeçen 1995: “6 Neue Urkunden Über Heirat und Scheidung aus Kaniš”, **Archivum Anatolicum**, S. 1, 1995, s. 1-12.
- Bayram, S. –S. Çeçen 1996: “Yeni Belgelerin Işığında Eski Anadolu’da Kölelik Müessesesi”, **Belleten**, C. LX, (1996), S: 229, s. 579-630.
- BIN IV:** Clay, A.T. **Letters and Transactions from Cappadocia, Babylonian Inscriptions in the Collection of J.B. Nies IV**, NewHaven 1927.
- CCT:** **Cuneiform Texts from Cappadocian Tablets in the British Museum.**
- CTMMA :**Larsen, M.T: **Old Assyrian Texts**, Paris 1979.

- Çeçen, S. 1995 : “mutanu in den Kültepe Texten, **Archivum Anatolicum**, S. 1, (1995), s. 43-72.
- Çeçen, S.1996: “İdinnum Kelimesi ve Anlamı Hakkında Yeni Bir Teklif, **Archivum Anatolicum**, II, (1996), s. 19-24.
- Donbaz, V. 1991: “A Small Archive of Innaya An Assyrian Merchant”, **RA** 85, (1991), s. 101-108.
- Forlanini, M. 1985: “Remarques Géographiques sur les Textes Cappadociens”, **Hethitica** VI, (1985), s. 45-67.
- FSGAR**: Larsen, M.T-E. Müler: “Five Old Assyrian Texts from Oslo”, **Mélanges Garelli**, (Paris 1991), s. 227-252.
- Günbattı, C. 2005: “Kültepe’de Bulunmuş İki Antlaşma Metni”, **Belleten**, C. LXIX, S. 256, (Ankara 2005), s. 759-784.
- ICK I**: Hrozny, B: **Inscriptions Cuneiformes du Kültepe I**, Praha 1952.
- ICK II** : Matouš, L: **Inscriptions Cuneiformes du Kültepe II**, Praha 1962.
- Karaduman, A.F. 1994: **1956 da Bulunan Çeşitli Kültepe Vesikalarından Anadolu’nun Tarihi, İctimai ve İktisadî Meseleleri Hakkında Çıkan Neticeler**. (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi) Ankara 1994.
- KKS** : Matouš, L-M. Matoušova-Rajmova, **Kappadokische Keilschrift tafeln mit Siegeln aus den Sammlungen der Karlsuniversität in Prag**, Praha 1984.
- KTBI**: Lewy, L. **Die Kültepetexte der Sammlung Rudolf Blanckertz**, Berlin, 1929.
- KTH**: Lewy, L. **Die Kültepetexte aus der Sammlung Frida Hahn Berlin**, Leipzig 1930.
- KTU**: Jankowska, N.B. **Klinopisnye Teksty iz Kultepe Sobraniia**, SSSR Moskova 1968.
- KTP**: Stephens, F.J. **The Cappadocian Tablets in the University of Pennsylvania Museum**.
- KTS I** : Lewy, J. **Keilschrifttexte in den Antiken-Museen zu Istanbul**, İstanbul 1926.
- KTS II**: Donbaz, V., **Keilschrifttexte in den Antiken-Museen zu Istanbul**, Stuttgart 1989.
- KUG**: K.Hecker. **Die Keilschrifttexte der Universitätsbibliothek Giessen unter Benetzung nachgelassener Vorarbeiten von J. Lewy**, Giessen 1966.

- Landsberger B. 1940: "Vier Urkunden vom Kültepe", *TTAED S. IV*'den ayrı basım, (İstanbul 1940), s. 31,
- Larsen, M. T. 1976: **The Old Assyrian City-State and its Colonies**, Copenhagen 1976.
- LB:** Leiden, **Sammlung Böhl, teilweise Mitteilung**, K.R. Veenhof.
- Liv. :** Pinches, Th. G: **The Cappadocian Tablets Belonging to the Liverpool Institute of Archaeology**.
- Del Monte.F.-J. Tischler 1978: **Die Orts und Gewässernamen der Hettitischen Texte** (RGTC VI), Wiesbaden 1978.
- Matouš, L. 1974:"Der Aššur-Tempel Nach Altassyrischen Urkunden aus Kültepe", **Festschrift Beek**, Assen 1974.
- Michel, C-P. Garelli. 1997: **Tablettes Paleo-Assyriennes de Kültepe** Vol. I, (Kt. 90/k), İstanbul 1997.
- Nashef, Kh., 1991: **Die Orts-und Gewässernamen der Altassyrischen Zeit** (RGTC IV), Wiesbaden 1991.
- OIP 27:** Gelb, I.J: **Inscriptions from Alishar and Vicinity**, **Oriental Institute Publications 27**, Chicago 1935.
- Orlin, L.L. 1970: **Assyrian Colonies in Cappadocia**, Paris 1970.
- Özgüç, T. 2005: **Kültepe Kaniš/Neša Yapı Kredi Yayınları** İstanbul 2005.
- POAT:** W.C. Gwaltney, Jr. **The Pennsylvania Old Assyrian Text**, **HUCA Supplement 3**, Cincinnati 1983.
- PRAG I:** Hecker, K-G.Kryszat- L. Matouš, **Prager Kültepe-Texte I:Kappadokische Keilschrift Tafeln aus der Sammlungen der Karlsuniversitat Prag Praha**, 1998.
- Sever, H. 1990: "Kima avat naruaım Tabiri ve Değerlendirilmesi" , **AÜDTCFD**, C.XXXIV, S:1-2, (1990), s.251- 265.
- Sevin, V. 2005: "Elazığ/Bahçecik Yazıtı ve Urartu Eyalet Sistemi Üzerine Düşünceler", **Fırat Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt. 15, S.1, (Elazığ 2005), s. 379-384.
- Şahin, H.A. 2000: "Kaniš Kārum Mahkemesi", **III. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri**, Kayseri 2000, s. 459-472.
- TC I:** Conteneau, G: **Tablettes Cappadociennes**, **Musee de Louvre**, Paris 1920.
- TC II:** Thureau-Dangin, Fr: **Tablettes Cappadociennes, deuxieme serie** **Musee de Louvre**, Paris 1928.

- TC III** : Lewy, J: **Tablettes Cappadociennes troisieme serie Musee de Louvre**, Paris 1935.
- TMH 1**: Lewy, J: **Die Keilschrifttexte aus Kleinasien, Texte und Materialien der Frau**, Leipzig 1932.
- Veenhof, K. R.1985 : “Eponyms of The later Old Assyrian Period and Mari Chronology”, **MARI** 4, (1985), s. 191-218.
- Veenhof, K. R. 2003 : **The Old Assyrian List of Year Eponyms from Kārum Kanish and its Chronological Implications**, Türk Tarih Kurumu Yayinevi, Ankara 2003.
- VS 26**: Veenhof, K. R – E.K. Brandt, **Vorderasiatische Schriftdenkmäler der Staatlichen Museen zu Berlin, Heft XXVI, Altassyrische Tontafeln aus Kültepe Texte und Siegelabrollungen**, 1992.
- Yiğit, T. 1998: “M.Ö. II. Binyıl Anadolu Kentlerinden Şamuha’nın Tarihi ve Lokalizasyonu Üzerine”, **AÜDTCF Tarih Araştırmaları Dergisi**, C. XIX, S. 30, s. 273-287.

Tablo 1. Anadolu'daki Koloni Mahkemelerinde Görülen Davalar

Davacı	Davalı	Şahitler	Mahkeme	Dava Konusu	Belge No
Aşşur-imittî DUMUAṭā	Amur-Aşşur		Karum Wahşušana		Kt.n/k 1810
Tatana	Pilah-İştar		Kārum Wahşušana	Nafaka	Kt. 88/k 269
Pilah-İştar	Ali-ahum		Kārum Wahşušana		Kt. h/k 151
	Sabasia		Kārum Wahşušana		Kt. h/k 110 a/b
Ennanum	Suen-nādā	Adad-şululi İrma- Aşşur tappai	Kārum Wahşušana		PRAG 535
Ennanim	Suen-nādā	Adad-şululi Ṭāb- Aşşur	Kārum Wahşušana	1 mana gümüş 1 bilat 17 mana temiz bakır	Kt. 90/k 154
Şū-Nunu	Hannanarim	Enna-Suen Sabazia	Kārum Wahşušana		KTH 32
Ennam-Aşşur	Belanum rabisum şa Suea	Kukua DUMU İdi- İştar Enna-Suen	Kārum Wahşušana		KTH 33
Buzia	Enlil-bāni		Kārum Wahşušana	1 mana gümüş	VS 26 115, a/b
Luzina ü Şū- Kuttum	Liptanim	Aşşur-GAL DUMU Laqepum Şū-Aşşur DUMU Anah-ilī	Kārum Wahşušana	49 pirikannu 14 saptinnum 4 DIZABUM	CCT 5, 12 a
İlabrat-duni	Aşşat DAMGAR	İli-resi DUMU baltua Nana DUMU Hannanim	Kārum Wahşušana	17 şeql gümüş	AKT III, 51
Warad-Kūbum DUMU Kulatim	İli-tappa DUMU Enaa	Şū-İştar DUMU Aşşur	Kārum Wahşušana		RA 59, (36) 14
Aşşur-imittî	Aşşur-bēl-SATU	Aşşur-Aşşur DUMU Ahia Şū- Zuzu DUMU Eradi	Kārum Wahşušana	½ mana gümüş	Kt. c/k 267
Şūmalibi-Aşşur	Adad-ANDUL	Ahuqar Puzur- Aşşur DUMU İsar- kid-Aşşur Uşur-şa- Aşşur	Kārum Wahşušana	3 ½ bilat 2/3 manatemiz bakır	CCT 1, 48
Suea	Ennum-Aşşur	Kuzia	Kārum Wahşušana	2 Nepişum 53 mana gümüş	CCT 5, 15 c
Alāhum Ennanim Manu- bālum Aşşur		Puzur-Aşşur DUMU Şū-Bēlum Şalma-Aşşur DUMU Şū-Kūbum	Kārum Wahşušana	1 mana 5 şeql gümüş	TC 3, 275
Sabazia	Aşşur-ennām	Kurub-İştar İli-bāni	Wahşušana	[5] 2 ½ mana gümüş	KTP 16
Şūmalibi-Aşşur İdi-İştar		Şū-Suen Aşşur- imittî Uri-şişi	Kārum Wahşušana		ICK II, 139
Aşşur-bāni	Adad-şululi	Puzur-İştar, Aşur- duri, Puzur-Şamaş	Kārum Wahşušana	11 mana gümüş	Kt. a/k 440
Baltua	Adad-şululi		Kārum Wahşušana		Kt. a/k 489
Adad-şululi	Şū-Kubum		Kārum Wahşušana	130 mana bakır	Kt. a/k 447/b
Ennum-Aşşur	Adada	Puzur-Aşşur DUMU Şūmalibi- ilia Şū-İştar mēr Şū-Anum	Kārum Hurama		Kt. n/k 1815
Şalma-Aşşur	Şarnika		Kārum Hurama		ICK 1 61

Mannuki-Aššur DUMU Šū-Zuzu	İdī-Suen	Aššur-šadue Belanum Šalma- Aššur DUMU Ennanum	Kārum Hurama		Kt. n/k 1295
Šarnikat	Šalim-Aššur		Kārum Hurama		VS 26, 108
		Ennum-Aššur DUMU Ša Suen-rei	Kārum Turhumit		Kt. n/k 1842
Enna-Suen DUMU İli- Anum ù Nana DUMU Puzur- İštar	Amur-İštar DUMU aššur- imiti Aššur-aššur DUMU Aliahum	İšme-Aššur DUMU Tab-aa Ennum- Aššur DUMU Elāma Aššur-duru	Kārum Turhumit		Kt. h/k 70
Dān-Aššur	Kudanum	Aššur-emūqī DUMU Šū-İštar Šū- nanim DUMU İli- bāni	Kārum Turhumit		AKT III, 50
İdī-Aššur DUMU Dān- Aššur Šūmalibi- Aššur DUMU Šū-Bēlum			Kārum Turhumit		Kt. k/k 104
	İdī-Aššur DUMU Dān- Aššur		Kārum Turhumit		Kt. k/k 110
Adad- sululi/Ašur- damiq			Kārum Turhumit	1 talent 15 mana	Kt. a/k 497/b
Laqepum	Ennum-Aššur	Šililibim DUMU manuki-Aššur Abu- Šallim mēr Abum- ilī	Kārum Turhumit		ICK 2, 141- 142
Šalim-Aššur	Šamaš-abi	Nab-Suen, İdī-İštar, Puzur-İštar	Kārum Turhumit		Kt. 91/k 410.
Puzur-Aššur ù Amur-ilī			Kārum Puruštattum	1 mana gümüş	PRAG 1, 521
Amur-İštar	Puzur-Aššur	Adad-bāni DUMU Aššur-GAL DUMU ◊ Alabum	Kārum Puruštattum		PRAG 1, 516
Ennum-Aššur ù Uzur-ša-Aššur	Suea Ušur-ša- Aššur		Kārum Puruštattum	1 bilat 30 mana gümüş	KUG 13
Ennum-Aššur	Buzazu	Nana Aššur-idī Kārum Puruštattum	Kārum Puruštattum	40 mana gümüş	KUG 14
Rabisum ša alimki	Ennām-Aššur	Anum-ilī İdī-Suen	Kārum Puruštattum		KUG 15
Ennum-Aššur	Amur-İštar	Šū-İštar Aššur- emūqī Eašar	Kārum Puruštattum		CCT 5, 12 b
İmlik-Ea	Huršipim DUMU Aššur- bāni	Aššur-bel-awatim Šū-Anim DUMU Hadaa Anina DUMU puzur- Aššur	Kārum Turhumit	2 ½ mana 5 ½ šeql gümüş	CCT 5, 10b
Dān-Aššur	Zizia	Amur-İštar İštar- pilah Aninum Qarwia	Kārum Turhumit		ICK 1, 112
Ennum-aššur			Kārum Puruštattum		TTAED 4 Landsberger

Rabium ſa alim-ki	Ennum-Aſſur DUMU Aninim	Bēlum -bāni DUMU Naram-ZU İdi-Suen DUMU Ennanim	Kārum Puruſhattum		CCT 1, 49 b
Ennum-Aſſur	Suea	Uſur-ſa-Aſſur DUMU Bazaa Hanu DUMU Buza ſū-İſtar ſūaa	Kārum Puruſhattum		TC 3, 273
Enna-Suen DUMU İli-nādā		Aſſur-idi DUMU Amur-Aſſur	Kārum Timelkia		Kt. n/k 1818
ſū-İſtar	Ennum-Aſſur ù mannuki- Aſſur	Ennum-Aſſur DUMU hidaluk Aſſur-malik DUMU Ahatim Belanum DUMU Amur-UTU	Kārum Wahſuſana	3 bin 200 mana bakır	Kt. m/k 71
Uzua DUMU Ennāmaa	Kukulanim DUMU Ahiaa	Aſſur-kēnim DUMU UTU-bāni hanianim	Kārum Waſhania		Kt. n/k 27/b
İdi-Aſſur	İmlık-Ea	Kusia	Wabartum Waſhania		JCS 14 5
Rabium ſa Puſu-kēn	Puſu-kēn		Karum Puruſhattum		TTC 4
ſū-Bēlum	Azu	Aſſur-idi Aſſur-imittī	Wabartum Waſhania		Kt. k/k 78
Ab-lamaſſī	Laqepum DUMU ()	Amrā DUMU İli-ſu-rabi Nimar-İſtar DUMU Puſur-İſtar	Kārum Hahhum		KKS 2
ſū-Nawer mēr Azu			Kārum Hahhum		KTP 17
			Kārum Hahhum		KTS 1, 47 b
İlipi-Uſur	İdi-abim ſū-SuenAhuwaqar	Pilah-Aſſur İmgur-Aſſur- Nab-Suen	Karum Hahhum		VS 26, 110 A-B
Anupi-İſtar DUMU Aſſur-mutabbil	İdi-abim DUMU Aſſur-ṭāb	Aſſur-ennām DUMU Aſſur-bāni Aſſur-malik Eta-bāni ſallim-Ahum DUMU Luzina	Kārum Hattuſ		Kt .90/k115
İkupi-Aſſur	Zuba	Puſur-aſſur DUMU Ennām-Aſſur Aſſur-emūqī DUMU Ennanim Puſur-Aſſur DUMU Apatananim	Kārum Tegaramma		Kt. k/k 57
ſū-Bēlum	Ariwama	Kita DUMU Kakia Aſſur-imittī DUMU İdi-Aſſur Aſſur-nādāDUMU Burqanum	Karum Tawinia		Kt. k/k 89
Dānaama	Manamana		Kārum Tawinia		POAT 9
Anama-ilima	İſtar-tuluſu	İſtar-pilah DUMU Ennum-Aſſur Kūbum DUMU Puſur-Aſſur	Kārum Urſu		CCT 1 46
Ahu-ahi	İnāa	() DUMU İdi-Aſſur tappaini	Kārum Nihria		Kt. 86/k 49
Ahu-waqar	Zuba	Ennām-Aſſur mēr Budatim	Kārum Tegaramma	Niſan	Kt. i/k 120

Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı : 21 Yıl : 2006/2 (121-151 s.)

İdi-Aššur	Aššur-idi DUMU Aššur- nišu	Ena-Aššur DUMU Aššur taklaku () Suen DUMU Amur-Ištar Saklia DUMU Šu-Ištar	Karum Zimišhuna		Kt. k/k 108
			Wabartum Šalatuwar		Kt. k/k 122
Buzazu	Adad-šululi	Aššur-bāni Pilahanum DUMU Dānum-ilī	Wabartum Kuburhat	4 mana gümüş	Kt. a/k 465
Šu-Kūbum ü Hanu		() DUMU laqep Puzur-šadue	Wabartum Hanaknak		TMH 1, 21 B
İlabrat-bāni	İšarkid-Aššur	LUGAL-Suen, Ašur-emuqi, Kura	Wabartum Hanaknak	1/3 mana 8 šeḡel gümüş	Kt. a/k 1258/b
Lipit-Ištar	İrišum	Šu-Bēlum mēr Šalma-Aššur Gabatim mēr Aššur-rabi Puzur- Ena mēr Ennum- Aššur	Wabartum Mama		Kt.c/k 841
Panaka ü Aššur- mutabbil DUMU Pušu-kēn			Wabartum Ulama		CCT 5, 18a
Aššur-tāklaku	Pilah-Ištar	Aššur-malik DUMU Karia Puzur-ilī DUMU İlištikal	Wabartum Šalatuwar		88/k 112
(Za)-zuti DUMU İkuppia	İlī-alim DUMU Ennum-Aššur	Zuda DUMU Dada Ištar-tulisu DUMU Ahamarši	Wabartum Ulama		Kt. m/k 137
DINGIR-Nādā DUMU Buzia		Aššur-imittī tappai	Wabartum Ulama		Kt. n/k 1802
Kusia	Dān-Aššur	Pilah-Aššur DUMU Aššur-UTU-ši Aššur-nādā DUMU Šu-Enlil Šumā tappai	Wabartum Upe	3 mana gümüş	AKT III, 55
Šu-Bēlum	İšme-Adad Alec	İkuppī-Ištar Alahim Ennum-Aššur Aššur-Dagān	Wabartum Upe		AKT III, 56
Būr-Nunu Šu- Bēlum		İkuppī-Ištar Alahim	Wabartum Upe	1 biltum 11 mana kalay	AKT III, 57
Amur-ilī	Atā DUMU Aāhim	Aššur-nādā DUMU Amur-Ištar	Wabartum Šamuha		Kt. 90/k 196
Manu-bālum- Aššur	Usi	Pakutim DUMU Aššur-resi Šu- Kūbum DUMU Šalma-Aššur	Wabartum Šalatuwar		Kt. h/k 76
Adad-šululi/ Baltua			Wabartum Šalatuwar	5 172 talent bakır	Kt. a/k 486/b
Adad- šululi/Baltua			Wabartum Šalatuwar	5 ½ talent bakır	Adana 237 A
		Aššur-imittī DUMU İdi-Aššur Laqep DUMU Dudu Ennām-Aššur DUMU Šūli	Wabartum Šinahuttum		Kt.k/k 63

Kura	Šū-Kūbum	Bēlum-bāni Ennum-Aššur Aššur-ṭāb Aššur- duri tappai	Wabartum Hanaknak		Kt. k/k 91
Šū-Bēlum	Zuzuwa	Dada DUMU Hubidim Zuba DUMU Aššur-ṭāb	Wabartum Amkuwa		Kt. k/k 101
Aššur-reum ü Aššur-mušallim					Kt. k/k 6
Šū-Bēlum	Bur-Nunu				Kt. k/k 55
Šū-Kūbum	Mannim	Aššur-GAL	Niṣ alim		Kt. k/k 75
İdī-Aššur Ennum-Aššur		() DUMU İtur napaṣti GAL-Aššur DUMU Nana Amur-ilī Šū- Kūbum			Kt. k/k 81
İmdilum ü Kusia		İdī-Aššur DUMU Dān-Aššur Lila ahuṣu		57 mana 7 šeḡel kalay	Kt. k/k 99
Aššur-bāni DUMU Pilah- ṣuma				¼ šeḡel 7 ½ ŠE	90/k 229
Aššur-nādā DUMU Amur- İṣtar Laḡep DUMU Izizam- ilī	Puzur-İṣtar İṣtar- bāni İdī-İṣtar				90/k 193
İmdilum	A ()	DUMU Puzur () DUMU Šū-			ICK 3, 146
Ennanum	Šū-Hubur	Maṣi-ilī DUMU Nania Atā DUMU Pania			Kt. h/k 5
Enna-Suen	Kimama	Šūmalibi-Aššur DUMU Šū-Anum Šū-Hubur DUMU İdī-abim Ali-abum			Kt. h/k 19
Enna-Suen	Dakniṣ	Ṭāb. ṣilla-Aššur Ennum-Aššur			Kt. h/k 95
Mannum-kī- Aššur	Bur-Suen DUMU danua Amurru-ennām	Uzua Dumu Abum- ilī MAN Aššur DUMU İkuppī- Aššur Aššur-DUG DUMU MAN- Aššur			AKT 2, 17
Aššur-nādā	Kusua DUMU ZUBA	Ib() DUMU Aššur- malik Šū() DUMU Ennanim	Niṣ alim		Kt. 90/k 188
Aššur-ennām	Taaa DUMU ṣudahṣu	Anah-ilī DUMU Takui Enna-Suen Alabim			Kt. 90/k129
Belanum	Šūmabia	(IGI PN) DUMU İkuppia IGI PN 1 DUMU Bela			Kt. 90/k 186
Mannum-kī- Aššur	Aššur-nādā	Šallim-İṣtar DUMU Tuka Puzur-Aššur DUMU Aṣur			Kt. 90/k 124

İli-wēdaku	(xx) DUMU Puzur-Aššur	Laqep DUMU Mannu-bālum- Aššur Dada DUMU PN Šū-Aššur DUMU PN 3			Kt. 90/k 250
Šū-Suen MAŠKIM	Anupī-İštar Kura İdi-Suen Šū- Kūbum				Kt. 90/k 117
Aššuriš-tikal	Mannum-(...x) ù Suen-rei	Amur-ilī Ennām- Aššur Amur-UTU	Karum NG		Kt. 90/k 5
Ah-šallim	İli-alim	Šū-Anum DUMU Šū-İštar Aššur-idī DUMU Mumulanum Amur- Aššur DUMU İli- alim			KTP 18
Šū-Anum	Buzazu				VS 26, 112
Buzazu	İli-wēdaku		Karum		VS 26, 114
Enlil-bāni	Šū-Bēlum DUMU İkūnum	Šalma-Aššur DUMU İphurum Tāb-šilla-Aššur DUMU Aššur-idī		2 šeqel gümüş	CCT 5, 11 c
Aššur-mutabbil	Buzazu	Aššur-malik Aššur- nadā Šallim-İštar		7 mana altın	CCT 5, 11 d
Zuba	Hina				CCT 5, 13 c
Aššur-nādā ù Dān-Aššur		Hina Šū-Nunu Aššur-resi Hurasi			CCT 5, 15 a
Bur-kēnum	Laqep	İtur-ilī DUMU Amur-İštar Aššur- imittī ahu Tāb.ilī Suen-ilišu DUMU Mišu-rabi		7 mana 10 ½ šeqel gümüş	AKT III, 59
Šallim-Aššur Šū- Bēlum		Atadia Elālia Amur-İštar Pilah- İštar İtur-ilī Buzua		1 1/3 šeqel gümüş	AKT III 60
Bēlum -bāni	Aššur-taklāku			1 mana bakır 8 šeqel gümüş	AKT III, 35
Ušur-ša-İštar					AKT III 36
Alābum	İdi-abim	Šū-nunu		½ mana gümüş	AKT III, 37
Ennum-Aššur		Ur-šiši IM-resi Ennum	Kārum		AKT III, 52
Aššur-UTU-ši	Pilah-Aššur	Habatim DUMU Alahim Qarvia DUMU Eāli	Kārum		AKT III, 53
Nur-İštar	Alahim Azua		Karum		AKT III, 54
Zikur-ilī	Aššur-ṭāb DUMU Aššur- UTU-ši	Atata DUMU İdi- abim		1 TUG iştiratım	Kt. m/k 121
İrişum	Manu-bālum- Aššur				Kt. m/k 162
Pušu-kēn					RA 81 84
Manu-bālum- aššur					RA 81 85
Manu-bālum- Aššur Šū-Zuzu	Ah-šallim Pilah- İštar	Aššur-imittī DUMU Ah-šallim İmlik-Aššur DUMU Kukulanım			88/k 651 Çeçen 1996

Aššur-taklaku	Pilah-İštar				88/k 636
Ennum-aššur	Aššur-lamassī	Aššur-bāni Tāb- šilla-aššur DUMU Alili	Kārum		Kt. n/k 1339
Kura	İdī-İštar	İdī-İštarDUMU puzur-aššur Puzur- Aššur DUMU Enna-Suen Lipit- İštar DUMU Isihim	Wabartum	Beulatum	Kt. n/k 85
		İšme-Adad DUMU Puzur-Abim İdī- Suen DUMU Puzur-(..)			Kt. n/k 1834
Enna-Suen Alāhum		Idna Awilu Adad- bāni Šalma-Aššur		1 mana gümüş	PRAG 589
Pušū-kēn	Puzur-İštar DUMU Atā				VS 26 117
Nimar-šarramati	Abazu				OIP 27, 2
Šū-Ku.[9]	Garašunuwa				OIP 27, 3
Aššur-taklaku ù PN		Pušū-kēn aššur- imitl Inaa Aššur- SIPA	kārum		ICK 2, 133
İmlik-Ea	Puzur[...]	Buzutā Aššur- taklaku DUMU İkuppia			ICK 2, 138
[...]DINGIR	[...] rim-šu		Wabartum		ICK 2, 144
Aššur-nadā Zuškana	Zuška ù Uzua DUMU Lipaa	Zuzua DUMU İli- dan Suen-SIPA DUMU Amur-İštar Uzua			CCT 5 17 a
Ennum-Aššur DUMU sukkallia Lulu ù Ušur-ša- Aššur					CCT 5 17b
Aššur-bēl- awatim	Šū- KūbumDUMU Šūna	Aššur-malik DUMU Imri-ata Mannki-aššur DUMU Ahuqar			CCT 5, 50
Alune ù Šarama		İli-alim	Karum		CCT 5, 18 d
Puzur-Aššur			Kārum		CCT 5, 7 a
Babala	Puzur-Aššur	Azuma DUMU Azia Laqepum DUMU Aššur-GAL			CT 5 10, a
Šū-Anum	Nimar-İštar				Kt. c/k 32
Aššur-malik	İkuppia		Alum		Kt. c/k 269
Aššur-malik	Lalia		Alum		Kt. c/k 283
Aššur-malik İtur- ilī Aššur-ṭāb	Tahaša-ilī Aššur-[]				Kt. c/k 443
Aššur-ṭāb	Aššur-emūqī DUMU Buzutā		Asur'da hamrum		Kt. c/k 1010
Ennum-aššur	Aššur-idī				TMH 1, 19c
	İkūnum		Kārum		TMH 1, 21 d
Azu Agia ù Alāhum		Kula Amur-Aššur Puzur-tiamtim Puzur-šadue İli- bāni Šū-Aššur Aššur-UTU-ši Aššur-nišu Šū- Bēlum Ennum-ilī			TMH 1, 21 a

Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı : 21 Yıl : 2006/2 (121-151 s.)

Aşşur-ṭāb	Aşşur-lamassi	Abuzia DUMU Šū-Suen [...] Aşşur-UTU Anina DUMU Šū-Erri			TMH 1, 22 b
Aguza	Puzur-MARTU	Šilli-Ištar MARTU-bāni		2 mana 5 Şeḡel gümüş	TMH 1, 23 a
Laqepum	Puzur-Ištar DUMU Aşşur	Hanu DUMU Šū-Kūbum Nimar-Ištar DUMU Baba Aşşur-istakil DUMU hina		1 mana gümüş	KTS 2, 47
DUMU Puzur-Ištar	Kura		Alum		Kt. n/k 1384
Kuru-b-Ištar ù elatišu			Alum		Kt. n/k 1570
	Kura DUMU Abu-Šallim		Alum		Kt. n/k 329
Ušur-ša-Ištar			Kārum Kaniš		Kt. n/k 314
Ennām-aşşur	Aşşur-massui	Aşşur-bāni Ṭāb-šilla-Aşşur DUMU Alili		2 biltum 10 mana kalay 11 kutanu 1 ANŞE	Kt. n/k 1339
Amur-Aşşur DUMU Šū-Ištar	Tazkul				OIP 27, 18-19
Ṭāb-šilla-Aşşur DUMU buzia Enum-aşşur DUMU Asqudum		Ena-Aşşur DUMU Puzur-Ana Aşşur- nasir DUMU Amur-Ištar Aşşur- liqai DUMU Babali	Niš alim		POAT 1
...) Ištar DUMU Suen-išmeanni	Aşşur-malik DUMU kurara	Šū-Ihara DUMU İdi-Kūbum Aşşur- ṭāb Pušu-kēn Buzazu tappaini			An.Or. VI. 5
Kukulanum DUMU Anah-ilī			Alum		Babylonia IV. 1
Panaka ù Ištar Lubalaṭ					Kt. k/k 102
DAM Apila Nenaša	Apila	İkuppi-aşşur DUMU pilah-Aşşur Aşşur-malik DUMU Alahim MARTU-bāni Šū- Kūbum			PRAG 1, 446
Enna-Suen	Alāhum	İdnā Šalma-Aşşur Adad-bāni			PRAG 1, 589
Aşşur-mutabbil ù Buzazu					PRAG 1, 652
	Aşşur-emūqī	Aşşur-malik DUMU Amur- Aşşur Aninum ù ellatišu			UF 7 3
Aşşur-nadā	Aşşur-resi	İkūnum			BIN 6 210
Hanu DUMU Ennum-Aşşur	DINGIRnādā DUMU Aşşur- idī	İšIM-Suen DUMU Šalma-Aşşur Irišim DUMU Manu- bālum-Aşşur Urdim DUMU Aşşur-bāni			Kt. m/k 79

Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı : 21 Yıl : 2006/2 (121-151 s.)

Ušur-ištar	İtibšinat	Akua DUMU Aššur-rei Atā DUMU išar-ahim Aššur-imiti DUMU İkuppī-Aššur		1/3 mana 3 ½ šeḡel altın	Kt. n/k 1838
Aššur-GAL	Enlil-bāni	Bēlum -bāni Aššur- bēl-awatim aššur- bāni Kutaa DUINGIR-bāni DUMU Mania			BIN 4, 108
Uzua ù Alabum	Adad-bāni	Šūli Šū-Laban Šilli- İštar	Wabartum Zalpa		TMH 1, 21 a
Šū-Bēlum	Lulu	Ennum-Aššur Sukkalia			VS 26, 106
Amur-aššur	Da-naa	Šū-Nunu DUMU Amur-Aššur İmimi ù Dāna			AKT III, 58